

ESTETIK KOSMETOLOGIYA JARAYONIDA QO'LLANILADIGAN MEHNAT QUROLLARI TERMINOLOGIYASINING LEKSIK-SEMANTIK XUSUSIYATLARI

Atamuratova Nazokat Yaxshimuratovna,
Urganch Innovatsion universiteti o'qituvchisi.

DOI: <https://doi.org/10.54613/ku.v18iB.1694>

MAQOLA HAQIDA/O STAT'YE

Qabul qilindi: 18-may 2026-yil

Tasdiqlandi: 21-may 2026-yil

Jurnal soni: 18-B

Maqola raqami: 35

KALIT SO'ZLAR/КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

estetik kosmetologiya, terminologiya, mehnat qurollari, leksik-semantik xususiyat, kosmetologik termin, asbob-uskunalar, o'zlashma terminlar, semantik guruh, kasbiy leksika

ANNOTATSIYA/ АННОТАЦИЯ

Ushbu maqolada estetik kosmetologiya jarayonida qo'llaniladigan mehnat qurollari terminologiyasining leksik-semantik xususiyatlari o'rganiladi. Kosmetologiya sohasi zamonaviy texnologiyalar, maxsus asbob-uskunalar, diagnostik vositalar va parvarish qurilmalarining jadal rivojlanishi bilan tavsiflanib, bu jarayon terminologik tizimning muntazam ravishda kengayib borishiga sabab bo'lmoqda. Tadqiqotda kosmetologik mehnat qurollarini ifodalovchi terminlarning semantik tuzilishi, nominativ xususiyatlari, kelib chiqish manbalari, terminologik maqomi hamda kasbiy nutqdagi funksional ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, terminlarning umumiste'mol leksikidan terminlashish jarayoni, semantik torayish va maxsuslashuv hodisalari, xalqaro terminlarning o'zbek tilidagi qo'llanish xususiyatlari ham yoritiladi. Kosmetologiya amaliyotida keng qo'llaniladigan pinset, spatula, dermatoskop, mezoroller, sterilizator, kosmetologik lupa, lazer apparati, vakuum apparati, ultratovush apparati kabi birliklarning ma'no tarkibi va funksional-semantik belgilari tavsiflanadi. Terminlarning qo'l asboblari, diagnostik vositalar, apparatli muolaja qurilmalari, gigiyenik-xavfsizlik vositalari va yordamchi jihozlar kabi semantik guruhlariga mansubligi aniqlanadi. Kosmetologik terminlarning aksariyatida predmetning tashqi shaklidan ko'ra uning vazifasi, ishlash prinsipi va qo'llanish sohasi asosiy nominativ belgi sifatida namoyon bo'lishi asoslab beriladi. Estetik kosmetologiya terminologiyasining milliy va xalqaro qatlamlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlar hamda terminlarning kasbiy kommunikatsiyadagi o'rni yoritiladi. Mazkur tadqiqot kosmetologik terminlarni tizimlashtirish, ularning o'zbek tilidagi me'yoriy qo'llanishini takomillashtirish va kasbiy ta'lim jarayonida samarali foydalanish masalalariga oid ilmiy qarashlarni boyitishga xizmat qiladi.

ABOUT THE PAPER

Accepted: 18 may 2026

Approved: 21 may 2026

Volume: 18-B

Paper number: 35

KEYWORDS

aesthetic cosmetology, terminology, working tools, lexical and semantic features, cosmetological term, equipment, borrowed terms, semantic group, professional vocabulary

ANNOTATION

This article studies the lexical-semantic features of the terminology of tools used in the process of aesthetic cosmetology. The field of cosmetology is characterized by the rapid development of modern technologies, special equipment, diagnostic tools and care devices, which leads to a regular expansion of the terminological system. The study analyzes the semantic structure, nominative properties, sources of origin, terminological status and functional significance in professional speech of terms denoting cosmetological tools. The process of terminological extraction from the general consumer lexicon, phenomena of semantic narrowing and specialization, and the features of the use of international terms in the Uzbek language are also highlighted. The semantic structure and functional-semantic features of units such as tweezers, spatula, dermatoscope, mesoroller, sterilizer, cosmetological magnifier, laser device, vacuum device, ultrasound device, which are widely used in cosmetology practice, are described. The terms belong to semantic groups such as hand tools, diagnostic tools, hardware treatment devices, hygienic and safety equipment and auxiliary equipment. It is justified that in most cosmetology terms, the main nominative sign is the function, principle of operation and scope of application of the subject, rather than its external form. The relationship between the national and international layers of aesthetic cosmetology terminology and the role of terms in professional communication are highlighted. This study serves to enrich scientific views on the issues of systematization of cosmetology terms, improving their normative use in the Uzbek language, and effective use in the process of professional education.

Kirish. Bugungi kunda estetik kosmetologiya inson salomatligi, tashqi ko'rinishi, gigiyenik parvarishi va psixologik farovonligi bilan bevosita bog'liq bo'lgan amaliy sohalaridan biri sifatida jadal rivojlanmoqda. Mazkur sohada turli apparatlar, maxsus asbob-uskunalar, qo'l mehnati vositalari, parvarish jihozlari va yordamchi qurilmalar keng qo'llaniladi. Ushbu vositalarning nomlanishi esa kosmetologiya terminologiyasining muhim tarkibiy qismini tashkil etadi. Chunki har bir mehnat quroli muayyan muolaja turi, bajariladigan amaliy harakat, qo'llanish sohasi va kasbiy vazifasi bilan bog'liq holda maxsus termin sifatida shakllanadi.

Estetik kosmetologiya jarayonida ishlatiladigan terminlar umumiste'mol leksikasi, o'zlashma so'zlar, xalqaro terminlar, kasbiy birliklar va texnik nomlardan tashkil topadi. Masalan, *pinset*, *spatula*, *dermatoskop*, *mezoroller*, *apparat*, *igna*, *cho'tka*, *lupa*, *sterilizator*, *vakuum apparati* kabi birliklar kosmetologik amaliyotda aniq vazifani bildiruvchi terminlar sifatida qo'llanadi. Ularning ayrimlari umumiy ma'nodagi so'zlardan terminologik ma'noga o'tgan bo'lsa, boshqalari xalqaro kasbiy leksika sifatida o'zbek tiliga kirib kelgan. Bu holat kosmetologiya terminologiyasining leksik-semantik jihatdan rang-barangligini ko'rsatadi.

Mavzuning dolzarbligi shundaki, estetik kosmetologiya sohasida yangi texnologiyalar va muolaja turlarining ko'payishi bilan birga, ularni ifodalovchi terminlar tizimi ham kengayib bormoqda. Biroq bu terminlarning leksik-semantik xususiyatlari, ma'no guruhlari, kelib chiqish manbalari va kasbiy nutqdagi qo'llanishi yetarli darajada tizimli o'rganilmagan. Ayniqsa, mehnat qurollari nomlarining terminologik

maqomi, ularning umumiste'mol so'zlardan farqi, semantik torayishi yoki kengayishi, shuningdek, o'zbek tilidagi muqobil shakllari tahlilga muhtoj masalalardan biridir.

Adabiyotlarning tahlili. Estetik kosmetologiya jarayonida qo'llaniladigan mehnat qurollari terminologiyasining leksik-semantik xususiyatlarini o'rganish terminologiya, leksikologiya, kasbiy tilshunoslik hamda tibbiy-kosmetologik kommunikatsiya sohalarining kesishgan nuqtasida joylashadi. Shu sababli mazkur masalani tadqiq etishda termin haqidagi nazariy qarashlar, maxsus leksikaning shakllanish qonuniyatlari hamda kasbiy nutqning kommunikativ xususiyatlariga oid ilmiy manbalarga murojaat qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Terminologiya nazariyasining asoschilaridan biri bo'lgan Eugen Wüster termini muayyan ilmiy yoki amaliy tushunchani ifodalovchi aniq va bir ma'noli til birligi sifatida tavsiflaydi. Olim terminologik tizimning asosida tushuncha turishini, termin esa shu tushunchaning lingvistik ifodasi ekanligini ta'kidlaydi [1, 15–21-b.]. Wüsterga ko'ra, terminologik birliklarning asosiy vazifasi ilmiy va kasbiy kommunikatsiyada aniqlik hamda standartlikni ta'minlashdan iborat. Ushbu nazariy qarash estetik kosmetologiya terminologiyasini tahlil qilishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Chunki kosmetologik amaliyotda qo'llaniladigan har bir mehnat quroli muayyan vazifa, texnologik operatsiya yoki muolaja turi bilan bog'liq holda nomlanadi.

Terminologik tizimlarning kommunikativ vazifalari Juan C. Sager tomonidan batafsil yoritilgan. Olim terminlarni maxsus bilimlarni yaratish, saqlash va uzatishga xizmat qiluvchi axborot birliklari sifatida talqin qiladi [2, 22–31-b.]. Sagerning fikricha, terminologik birliklar faqat nominativ

vazifani emas, balki kasbiy muloqotni standartlashtirish funksiyasini ham bajaradi. Estetik kosmetologiya sohasida bu holat ayniqsa yaqqol namoyon bo'ladi. Kosmetolog, dermatolog, estetik mutaxassis va ta'lim oluvchilar o'rtasidagi professional muloqotda dermatoskop, mezoroller, sterilizator, vakuum apparati kabi terminlarning yagona ma'noda qo'llanishi xizmat sifatini oshirish va kasbiy xatolarning oldini olishga yordam beradi.

Terminologiyani faqat lingvistik hodisa sifatida emas, balki kognitiv va kommunikativ jarayonlarning tarkibiy qismi sifatida o'rganish zarurligi M. Teresa Cabré tadqiqotlarida alohida ta'kidlanadi. Uning kommunikativ terminologiya nazariyasiga ko'ra, terminlar muayyan kasbiy diskurs doirasida faoliyat yurituvchi va kontekstga bog'liq holda ma'no kasb etuvchi birliklardir [3, 35–49-b.]. Olim terminning uch tomonlama tabiatini — lingvistik, kognitiv va kommunikativ jihatlarini ajratib ko'rsatadi. Mazkur yondashuv kosmetologik terminlarni o'rganishda alohida ahamiyatga ega, chunki bir xil termin turli kommunikativ vaziyatlarda turlicha funksional yuklama olishi mumkin. Masalan, apparat termini umumiy texnik qurilmani bildirsa, kosmetologik nutqda lazer apparati, RF apparati yoki ultratovush apparati kabi birikmalar tarkibida muayyan estetik muolaja texnologiyasini ifodalaydi.

Rus terminologiya maktabining yirik vakili V. M. Leychik terminlarni til tizimi va maxsus bilimlar tizimi o'rtasidagi vositachi birlik sifatida baholaydi [4, 67–79-b.]. Uning fikricha, terminologik tizimlar ma'lum bir fan yoki amaliy sohaning konseptual tuzilishini aks ettiradi. Leychik terminlarni strukturaviy, semantik va funksional jihatdan tasniflash zarurligini ko'rsatadi. Ushbu yondashuv estetik kosmetologiya terminlarini semantik guruhlariga ajratishda nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Xususan, qo'l asboblari, diagnostik vositalar, apparatli muolaja qurilmalari va gigiyenik vositalar kabi guruhlarning shakllanishida terminlarning funksional vazifasi asosiy mezon sifatida namoyon bo'ladi.

Kasbiy terminlarning semantik rivojlanishi va maxsuslashuvi masalalari ko'plab zamonaviy tilshunoslar tomonidan ham o'rganilgan. Tadqiqotlarda terminlarning muhim qismi umumiste'mol leksikasi asosida shakllanishi, keyinchalik esa ma'no torayishi orqali maxsus tushunchalarni ifodalashga xizmat qilishi qayd etiladi. Kosmetologiya terminologiyasida ham ana shunday hodisa kuzatiladi. Masalan, *igna*, *cho'tka*, *lupa* kabi birliklar umumiy tildan olingan bo'lsa-da, kosmetologik amaliyotda ancha tor va ixtisoslashgan ma'noda qo'llanadi. Bu jarayon terminologiyada semantik maxsuslashuv deb yuritiladi.

Tibbiy va kosmetologik asbob-uskunalar nomenklaturasiga oid tadqiqotlarda ham terminlarning standartlashuvi va tasniflanishi masalalari muhim o'rin egallaydi. Anand, Saini, Singh va Veermaram tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda tibbiy qurilmalar nomenklaturasining yagona tizimini yaratish zarurati asoslab berilgan [5, 404–406-b.]. Mualliflarning ta'kidlashicha, tibbiy va estetik amaliyotda qo'llaniladigan qurilmalar nomlarining standart shaklda qo'llanishi mutaxassislar o'rtasidagi axborot almashinuvini yengillashtiradi hamda xizmat ko'rsatish sifatini oshiradi. Ushbu qarash kosmetologiyada qo'llaniladigan lazer apparati, dermatoskop, mezoroller, sterilizator kabi terminlarning bir xil shaklda qo'llanishi zarurligini ko'rsatadi.

Kosmetologiya terminologiyasining yana bir muhim xususiyati uning xalqaro xarakterga egaligidir. Soha terminlarining katta qismi ingliz, lotin, yunon va fransuz tillari orqali shakllangan bo'lib, ular ko'plab tillarda deyarli o'zgarmagan holda qo'llanadi. Natijada dermatoskop, mezoroller, spatula, sterilizator kabi terminlar xalqaro terminologik fondning tarkibiy qismiga aylangan. Bu holat kosmetologiya terminologiyasining globallashtirish jarayonlari bilan chambarchas bog'liqligini ko'rsatadi.

Shunday qilib, terminologiya nazariyasi, kommunikativ terminologiya, terminovedeniye hamda tibbiy qurilmalar nomenklaturasiga oid ilmiy qarashlar estetik kosmetologiya mehnat qurollari terminologiyasining leksik-semantik xususiyatlarini tadqiq etishda muhim nazariy asos vazifasini bajaradi. Ushbu manbalar kosmetologik terminlarning ma'no tuzilishi, funksional vazifasi, semantik guruhlar va kasbiy kommunikatsiyadagi o'rni chuqurroq anglash imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolada leksik-semantik tahlil metodidan foydalanildi. Ushbu metod estetik kosmetologiya jarayonida qo'llaniladigan mehnat qurollari nomlarining lug'aviy ma'nosi, sohaviy terminologik ma'nosi, semantik guruhlar va funksional vazifalarini aniqlash imkonini beradi. Tadqiqot jarayonida pinset, spatula, dermatoskop, mezoroller, sterilizator, kosmetologik lupa, vakuum apparati, lazer apparati, *igna*, *cho'tka* kabi terminlar ularning ma'no tarkibi va kosmetologik amaliyotdagi vazifasi asosida tahlil qilindi.

Leksik-semantik tahlil orqali terminlarning qaysi mehnat quroli turini bildirishi, ularning umumiste'mol leksikasi yoki o'zlashma so'zlar bilan aloqasi, ma'no torayishi va kasbiy nutqda maxsuslashuvi aniqlanadi. Masalan, *cho'tka* so'zi umumiy tilda turli yuzalarni tozalash yoki bo'yash vositasini anglatadi, kosmetologiya sohasida teri parvarishi, niqob surtish, tozalash yoki kosmetik vositani teng taqsimlash uchun qo'llaniladigan

maxsus asbob nomi sifatida ishlatiladi. Xuddi shuningdek, *lupa* umumiy kuzatish vositasi bo'lsa, *kosmetologik lupa* termini teri holatini tekshirish, mayda nuqsonlarni aniqlash va muolaja jarayonini aniq bajarishga xizmat qiluvchi kasbiy vositani bildiradi.

Ushbu metod mavzuga oid terminlarni ma'no guruhlariga ajratish, ularning kelib chiqish manbalarini ko'rsatish va estetik kosmetologiya terminologiyasidagi o'rni belgilash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Natijalar. Mazkur tadqiqotda estetik kosmetologiya jarayonida qo'llaniladigan mehnat qurollari terminlari **leksik-semantik tahlil metodi** asosida o'rganildi. Ushbu metod yordamida terminlarning lug'aviy ma'nosi, sohaviy ma'nosi, semantik guruhi, kelib chiqish manbasi va kosmetologik amaliyotdagi funksional vazifasi aniqlashtirildi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, kosmetologik mehnat qurollari terminologiyasi umumiste'mol so'zlari, o'zlashma terminlar, xalqaro terminlar hamda kasbiy birikmalar asosida shakllangan.

Estetik kosmetologiyada qo'llaniladigan terminlarning bir qismi umumxalq leksikasidan olingan bo'lib, soha doirasida maxsus ma'no kasb etgan. Masalan, *igna* so'zi umumiy tilda tikish yoki sanchish uchun ishlatiladigan o'tkir uchli metall buyumni bildiradi. Kosmetologiya sohasida esa bu birlik mezoiterapiya, biorevitalizatsiya, inyeksion muolajalar va teri ostiga faol modda yuborish jarayonida qo'llaniladigan maxsus tibbiy-kosmetologik asbob ma'nosini anglatadi. Demak, bu yerda umumiy predmet nomi kasbiy termin sifatida toraygan va maxsuslashgan.

Xuddi shuningdek, *cho'tka* termini ham leksik-semantik jihatdan e'tiborga molikdir. Umumiy tilda *cho'tka* tozalash, bo'yash yoki silliqlash vositasi sifatida tushuniladi. Estetik kosmetologiyada esa u teriga niqob surtish, tozalovchi vositani teng taqsimlash, yumshoq massaj qilish yoki yuz parvarishi jarayonida gigiyenik ishlov berish uchun qo'llaniladigan vosita sifatida maxsuslashadi. Bu holatda terminning asosiy semantik yadrosi saqlanadi, ammo qo'llanish doirasi kosmetologik muolaja bilan chegaralanadi.

Tahlilda *spatula* termini o'zlashma kasbiy birlik sifatida ajralib turadi. Mazkur termin kosmetologiya amaliyotida krem, niqob, mum yoki boshqa kosmetik vositalarni teriga surish, aralashtirish va gigiyenik tarzda olish uchun ishlatiladigan yassi uchli mehnat qurolini bildiradi. Uning semantik tarkibida "tekis yuzaga ega vosita", "surish", "ajratish", "aralashtirish" kabi ma'no komponentlari mavjud. Spatula termini umumiste'mol leksikasiga nisbatan kasbiy nutqda faolroq qo'llanadi va asosan estetik xizmat ko'rsatish jarayoniga xos birlik hisoblanadi.

Pinset termini esa mayda predmetlarni ushlab, ajratish yoki olish uchun mo'ljallangan ikki uchli metall asbobi bildiradi. Estetik kosmetologiyada pinset qosh shaklini to'g'rilash, mayda tuklarni olish, steril materiallarni ushlab va nozik manipulyatsiyalarni bajarish uchun ishlatiladi. Leksik-semantik tahlil pinset terminida "nozik ushlab", "aniq harakat", "gigiyenik ishlov" semalari ustuvor ekanini ko'rsatadi. Bu terminning ma'nosi predmetning tashqi shakli bilan emas, balki bajaradigan vazifasi bilan belgilanadi.

Kosmetologiya terminologiyasida apparatli muolajalar bilan bog'liq terminlar ham alohida semantik guruhni tashkil etadi. Masalan, **lazer apparati**, **vakuum apparati**, **ultratovush apparati**, **mikrotok apparati** kabi birliklar struktur jihatdan ikki komponentli terminologik birikmalardir. Bu birliklarda birinchi komponent muolaja texnologiyasini, ikkinchi komponent esa qurilma turini bildiradi. Masalan, **lazer apparati** termini teri yuzasiga lazer nuri orqali ta'sir ko'rsatuvchi qurilmani bildiradi. U epilyatsiya, dog'larni kamaytirish, terini yoshartirish yoki kapillyar nuqsonlarni bartaraf etish kabi muolajalarda qo'llanadi. Demak, ushbu termin tarkibida "texnologik ta'sir", "teri bilan ishlash", "estetik natija" kabi semantik belgilar mujassam.

Vakuum apparati termini esa teriga manfiy bosim yordamida ta'sir ko'rsatuvchi qurilmani anglatadi. Kosmetologiyada bu apparat yuzni tozalash, limfodrenaj, massaj va teri qon aylanishini faollashtirish kabi jarayonlarda qo'llanadi. Ushbu terminning semantik xususiyati shundaki, unda mehnat qurolining nomi bevosita uning ishlash prinsipiga asoslangan. Ya'ni "vakuum" komponenti qurilmaning texnologik mexanizmini, "apparat" komponenti esa uning asbob-uskunalar guruhiga mansubligini bildiradi.

Dermatoskop termini diagnostik vositalar guruhiga kiradi. U teri yuzasini, pigment dog'larni, xol va boshqa dermatologik belgilarni kattalashtirib ko'rish uchun ishlatiladigan optik qurilmani bildiradi. Leksik-semantik tahlilda dermatoskop terminining tarkibida "teri", "kuzatish", "diagnostika", "aniqlashtirish" kabi ma'no komponentlari mavjudligi aniqlanadi. Bu termin estetik kosmetologiyada muolaja boshlanishidan oldin teri holatini baholash va xavfsiz xizmat ko'rsatish uchun muhim kasbiy birlik sifatida qo'llanadi.

Kosmetologik lupa termini ham diagnostik-kuzatuv vositalari qatoriga kiradi. Umumiy tilda lupa predmetni kattalashtirib ko'rsatadigan optik asbobi anglatadi. Kosmetologiya sohasida esa u teridagi mayda nuqsonlar, teshikchalar, ajinlar, yallig'lanish elementlari va boshqa

belgilarni aniq ko'rish uchun ishlatiladi. Bu holatda umumiy optik vosita nomi sohaviy aniqlovchi — **kosmetologik** komponenti orqali maxsus terminologik ma'no kasb etadi.

Sterilizator termini gigiyenik xavfsizlikni ta'minlovchi vositalar guruhiga mansub. U kosmetologik asboblarni mikroorganizmlardan

tozalash, dezinfeksiya qilish va xavfsiz holatga keltirish uchun ishlatiladigan qurilmani bildiradi. Bu terminning semantik markazida "tozalash", "zararsizlantirish", "xavfsizlik", "gigiyena" semalari turadi. Estetik kosmetologiyada sterilizator termini faqat texnik qurilmani emas, balki muolaja jarayonining sanitariya talablariga mosligini ham bildiradi.

Quyidagi jadval leksik-semantik tahlil natijalarini umumlashtiradi:

Termin	Lug'aviy / umumiy ma'no	Kosmetologik sohaviy ma'no	Semantik guruhi	Leksik-semantik xususiyati
Igna	sanchish uchun o'tkir buyum	inyeksion muolaja vositasi	inyeksion asbob	ma'no torayishi va maxsuslashuv
Cho'tka	tozalash yoki surtish vositasi	niqob, krem, parvarish vositasini surtish asbobi	qo'l asbobi	umumiy ma'noning sohaviylashuvi
Spatula	yassi uchli surish vositasi	krem, mum, niqobni olish va surtish asbobi	yordamchi asbob	o'zlashma kasbiy termin
Pinset	mayda narsani ushlab asbobi	qosh, tuk, steril material bilan ishlash vositasi	nozik manipulyatsiya asbobi	funksional maxsuslashuv
Dermatoskop	terini ko'rish qurilmasi	teri holatini baholash vositasi	diagnostik vosita	xalqaro termin
Kosmetologik lupa	kattalashtiruvchi asbob	teri nuqsonlarini ko'rish vositasi	optik-diagnostik vosita	aniqlovchi komponent orqali maxsuslashuv
Lazer apparati	lazer bilan ishlovchi qurilma	epilyatsiya, yoshartirish va dog'larni kamaytirish qurilmasi	apparatli kosmetologiya vositasi	texnologik prinsip asosida nomlanish
Vakuu apparati	manfiy bosimli qurilma	yuz tozalash, massaj va limfodrenaj vositasi	apparatli muolaja vositasi	ishlash mexanizmi asosida nomlanish
Sterilizator	zararsizlantirish qurilmasi	kosmetologik asboblarni dezinfeksiya qilish vositasi	gigiyenik vosita	xavfsizlik semasining ustuvorligi

Tahlil natijalariga ko'ra, estetik kosmetologiya mehnat qurollari terminlarini quyidagi semantik guruhlariga ajratish mumkin: **qo'l asboblari** — pinset, spatula, cho'tka, igna; **diagnostik vositalar** — dermatoskop, kosmetologik lupa; **apparatli muolaja vositalari** — lazer apparati, vakuum apparati, ultratovush apparati, mikrotok apparati; **gigiyenik-xavfsizlik vositalari** — sterilizator, dezinfeksiya idishi, steril paket; **yordamchi vositalar** — niqob surtish cho'tkasi, kosmetik idish, aralash tirish spatulasi.

Leksik-semantik jihatdan ushbu terminlarning aksariyatida predmetning vazifasi, ishlash usuli yoki qo'llanish sohasi asosiy nominativ belgi sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, **vakuum apparati** ishlash prinsipiga ko'ra, **lazer apparati** texnologik ta'sir turiga ko'ra, **kosmetologik lupa** qo'llanish sohasiga ko'ra, **sterilizator** esa funksional vazifasiga ko'ra nomlangan. Bu holat kosmetologiya terminologiyasida semantik aniqlik va kasbiy funktsionallik yetakchi mezon ekanini ko'rsatadi.

Yana bir natija shuki, estetik kosmetologiya terminologiyasida o'zlashma birliklar faol qo'llanadi. **Spatula, dermatoskop, mezoroller, sterilizator, apparat** kabi terminlar xalqaro yoki rus tili orqali o'zbek kasbiy nutqiga kirib kelgan. Bunday terminlar soha mutaxassislar orasida qulay kommunikativ vosita vazifasini bajaradi. Shu bilan birga, ayrim terminlar o'zbek tilida izohli yoki birkimli shaklda qo'llanadi: **kosmetologik lupa, vakuum apparati, lazer apparati, niqob surtish cho'tkasi** kabi.

Leksik-semantik tahlil estetik kosmetologiya jarayonida qo'llaniladigan mehnat qurollari terminologiyasi ko'p qatlamli va funksional jihatdan rang-barang ekanini ko'rsatadi. Mazkur terminlar kasbiy faoliyatni aniq ifodalash, muolaja jarayonini tavsiflash, asbob-uskunalarini tasniflash va mutaxassislar o'rtasida samarali kommunikatsiyani ta'minlashga xizmat qiladi.

Muhokama. Estetik kosmetologiya jarayonida qo'llaniladigan mehnat qurollari terminologiyasi zamonaviy kasbiy leksikaning dinamik rivojlanayotgan qatlamlaridan biri hisoblanadi. Mazkur terminologik tizimning shakllanishi kosmetologiya sohasining fanlararo xususiyati bilan chambarchas bog'liq bo'lib, unda tibbiyot, dermatologiya, farmakologiya, biologiya, kimyo, texnika va estetik xizmat ko'rsatish sohaslariga oid terminlar o'zaro integratsiyalashgan holda namoyon bo'ladi. Shu sababli kosmetologik mehnat qurollari nomlarini leksik-semantik jihatdan o'rganish nafaqat terminologiya nazariyasi, balki kasbiy kommunikatsiya va amaliy tilshunoslik uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, estetik kosmetologiyada qo'llaniladigan mehnat qurollari terminlari orasida umumiste'mol leksiksidan terminlashgan birliklar va o'zlashma terminlar birgalikda faol qo'llaniladi. Bu holat kosmetologiya terminologiyasining shakllanishida ikki asosiy manba mavjudligini ko'rsatadi. Birinchi manba umumxalq tilidagi so'zlarning kasbiy ma'no kasb etishi bo'lsa, ikkinchi manba xalqaro terminologik fond hisoblanadi. Masalan, igna, cho'tka, lupa kabi birliklar umumiy lug'aviy ma'nodan kelib chiqqan holda kosmetologik amaliyotda tor ixtisoslashgan ma'noga ega bo'lgan. Aksincha, dermatoskop, mezoroller, spatula, sterilizator kabi terminlar esa xalqaro kasbiy leksika tarkibidan kirib kelgan birliklar sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa

kosmetologiya terminologiyasining milliy va xalqaro qatlamlar uyg'unligida rivojlanayotganligini ko'rsatadi.

Muhokama jarayonida aniqlangan muhim jihatlardan biri terminlarning semantik motivatsiyasidir. Kosmetologik mehnat qurollarining aksariyatida nomlash prinsipi asbobning bajaradigan vazifasi, ishlash mexanizmi yoki qo'llanish sohasi bilan bog'langan. Masalan, vakuum apparati termini qurilmaning ishlash prinsipini, lazer apparati texnologik ta'sir usulini, sterilizator esa funksional vazifasini ifodalaydi. Bunday holat terminologik tizimda nominativ aniqlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Terminning nomi va vazifasi o'rtasidagi semantik bog'liqlik mutaxassislariga asbobning mohiyatini tez va aniq anglash imkonini beradi.

Shuningdek, kosmetologiya terminologiyasida ko'p komponentli terminologik birkimlar keng uchrashi kuzatildi. Xususan, lazer apparati, vakuum apparati, kosmetologik lupa, ultratovush apparati, niqob surtish cho'tkasi kabi birliklar ikki yoki undan ortiq komponentdan tashkil topgan bo'lib, ular predmetning umumiy va xususiy belgilarini bir vaqtda ifodalaydi. Bunday terminologik konstruksiyalar ma'no aniqligini oshiradi va bir xil nomli asboblarning turli funksional variantlarini farqlash imkonini yaratadi. Natijada terminologik tizimda semantik differensiallashuv jarayoni yuz beradi.

Kosmetologik terminlarning semantik tarkibini tahlil qilish ularning aksariyatida funksional semalar ustunlik qilishini ko'rsatadi. Ya'ni termin ma'nosining markazida predmetning tashqi ko'rinishi emas, balki uning bajaradigan amaliy vazifasi turadi. Masalan, pinset terminida "ushlash", dermatoskop terminida "kuzatish", sterilizator terminida "zararsizlantirish", mezoroller terminida esa "mikroinvaziv ta'sir ko'rsatish" semalari yetakchi hisoblanadi. Bu holat kosmetologik terminologiyaning amaliy faoliyat bilan bevosita bog'liqligini va unda pragmatik omillar muhim o'rin egallashini ko'rsatadi.

Tadqiq etilgan terminlarning semantik guruhlariga ajratilishi kosmetologiya sohasining ichki konseptual tizimini ham aks ettiradi. Qo'l asboblari kosmetologning bevosita amaliy harakatlarini ifodalasa, diagnostik vositalar teri holatini baholash jarayoniga xizmat qiladi. Apparatli kosmetologiya vositalari zamonaviy texnologiyalar asosida amalga oshiriladigan muolajalarni ifodalasa, gigiyenik vositalar xavfsizlik va sanitariya talablarini ta'minlaydi. Demak, terminologik tasnif aslida kosmetologik faoliyatning funksional tuzilishini aks ettiruvchi konseptual model sifatida ham qaralishi mumkin.

Muhokama natijalariga ko'ra, estetik kosmetologiya terminologiyasida o'zlashma birliklarning yuqori ulushga egaligi sohaning xalqaro xarakteri bilan izohlanadi. Zamonaviy kosmetologik texnologiyalar asosan xorijiy ilmiy markazlar va ishlab chiqaruvchilar tomonidan yaratilgan sababli yangi asbob-uskunalar bilan birga ularning nomlari ham o'zbek tiliga kirib kelmoqda. Natijada ayrim terminlar milliy muqobilga ega bo'lmasdan, asl shakliga yaqin ko'rinishda qo'llanilmoqda. Bu esa terminlarni standartlashtirish, ularning imloviy va talaffuz me'yorlarini belgilash hamda zarur hollarda o'zbekcha muqobillarini ishlab chiqish masalasini dolzarb etadi.

Bundan tashqari, kosmetologik mehnat qurollari terminlarining kasbiy ta'limdagi o'rni ham alohida ahamiyatga ega. Mutaxassislarni tayyorlash

jarayonida terminlarning ma'nosi, vazifasi va qo'llanish doirasini to'g'ri o'rgatish kasbiy kompetensiyani shakllantirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Terminologik birliklarning mazmunini chuqur anglash mutaxassislarning amaliy faoliyatida kommunikativ aniqlikni ta'minlaydi hamda xizmat ko'rsatish sifatini oshirishga yordam beradi.

Estetik kosmetologiya mehnat qurollari terminologiyasi zamonaviy kasbiy tilning rivojlanayotgan va boyib borayotgan tizimlaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. Uning leksik-semantik tarkibi umumiste'mol leksikasi, xalqaro terminlar va kasbiy birliklarning o'zaro uyg'unlashuvi asosida shakllangan bo'lib, terminlarning semantik aniqligi, funksional yo'naltirilganligi va kommunikativ qulayligi ushbu tizimning asosiy xususiyatlarini tashkil etadi. Kelgusida kosmetologik terminlarni qiyosiy, kognitiv va lingvomadaniy jihatdan o'rganish ushbu terminologik qatlamning yanada mukammal tavsifini yaratishga imkon beradi.

Xulosa. Estetik kosmetologiya jarayonida qo'llaniladigan mehnat qurollari terminologiyasining leksik-semantik tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur soha terminlari kosmetologik amaliyotning texnologik, gigiyenik, diagnostik va parvarish jarayonlari bilan bevosita bog'liq holda shakllanadi. Pinsset, spatula, dermatoskop, mezoroller, sterilizator, kosmetologik lupa, lazer apparati, vakuum apparati, igna va cho'tka kabi terminlar nafaqat predmet nomini, balki muayyan kasbiy vazifa, muolaja turi va qo'llanish usulini ham ifodalaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, estetik kosmetologiya mehnat qurollari terminlari bir necha semantik guruhlariga ajraladi. Jumladan, qo'l

asboblari, diagnostik vositalar, apparatli muolaja qurilmalari, gigiyenik-xavfsizlik vositalari va yordamchi jihozlar ushbu terminologik tizimning asosiy qismini tashkil etadi. Har bir guruhdagi terminlar o'ziga xos semantik belgilar orqali farqlanadi: masalan, diagnostik vositalarda "kuzatish" va "aniqlash", apparatli qurilmalarda "texnologik ta'sir", gigiyenik vositalarda esa "zararsizlantirish" va "xavfsizlik" semalari yetakchi o'rin tutadi.

Leksik-semantik jihatdan ushbu terminlarning bir qismi umumiste'mol so'zlarining sohaviy maxsuslashuvi asosida shakllangan. Igna, cho'tka, lupa kabi birliklar umumiy tildagi ma'nosini saqlagan holda kosmetologik jarayonda torroq va aniqroq kasbiy ma'no kasb etadi. Boshqa bir guruh terminlar esa o'zlashma va xalqaro birliklar sifatida namoyon bo'ladi. Spatula, dermatoskop, mezoroller, sterilizator, apparat kabi terminlar estetik kosmetologiya sohasida kasbiy kommunikatsiyani ta'minlovchi faol birliklar hisoblanadi.

Umuman olganda, estetik kosmetologiya jarayonida qo'llaniladigan mehnat qurollari terminologiyasi leksik-semantik jihatdan ko'p qatlamli, funksional jihatdan aniq va kasbiy faoliyatga yo'naltirilgan tizimdir. Ushbu terminlarni ilmiy asosda o'rganish kosmetologiya sohasidagi terminologik birliklarni tartibga solish, ularning o'zbek tilidagi muqobillarini aniqlash, kasbiy ta'lim jarayonida to'g'ri qo'llash va mutaxassislar nutqida bir ma'nolilikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Wüster E. Einführung in die allgemeine Terminologielehre und terminologische Lexikographie. — Wien; New York: Springer, 1979. — 214 S. — URL: <https://books.openedition.org/shesl/2447>
2. Sager J. C. A Practical Course in Terminology Processing. — Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1990. — 252 p. — URL: https://books.google.com/books/about/A_Practical_Course_in_Terminology_Process.html?id=qq7cSFT27cWC
3. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications / ed. by J. C. Sager; transl. by J. A. DeCesaris. — Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999. — 248 p. — URL: https://www.kufunda.net/publicdocs/cabre_m_teresa_terminology_theory_methods_and_applications.pdf
4. Leychik V. M. Terminovedenie: predmet, metody, struktura. — 5-e izd. — Moskva: Librokom, 2012. — 256 s. — URL: https://lib.yu.am/disciplines_bk/e4a35be6bde6b3d94c75a6f88f7aac5f.pdf
5. Anand K., Saini S. K., Singh B. K., Veermaram C. Global Medical Device Nomenclature: The Concept for Reducing Device-Related Medical Errors // *Journal of Young Pharmacists*. — 2010. — Vol. 2, № 4. — P. 403–409. — URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3019382/>
6. Аверьянова А. В. Косметология: учебное пособие. — Москва: ГЭОТАР-Медиа, 2021. — 320 с.
7. Пономаренко Г. Н. Аппаратная косметология: руководство для врачей. — Санкт-Петербург: СпецЛит, 2020. — 288 с.
8. Hernandez M., Mercier-Fresnel M. Manual of Chemical Peels: Superficial and Medium Depth Peels in Cosmetic Practice. — London: CRC Press, 2018. — 412 p.

9. Goldberg D. J. Laser Dermatology and Cosmetic Medicine. — New York: Springer, 2019. — 458 p.
10. Draeos Z. D. Cosmetic Dermatology: Products and Procedures. — 3rd ed. — Hoboken: Wiley-Blackwell, 2023. — 368 p.
11. Friedman P. M., Goldberg L. H. Procedures in Cosmetic Dermatology: Lasers, Lights and Energy Devices. — 5th ed. — Philadelphia: Elsevier, 2022. — 512 p.
12. Baran R., Maibach H. I. Textbook of Cosmetic Dermatology. — 5th ed. — London: CRC Press, 2017. — 624 p.
13. Тураев Х. Т., Рахимова Д. А. Тиббий терминология асослари. — Тошкент: Тафаккур, 2020. — 216 б.
14. Даниленко В. П. Русская терминология: опыт лингвистического описания. — Москва: Наука, 1977. — 246 с.
15. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: вопросы теории. — Москва: ЛКИ, 2012. — 248 с.
16. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. — Москва: Издательство Академии наук СССР, 1961. — 158 с.
17. Reformatskiy A. A. What is a Term and Terminology? // *Terminology Science and Research*. — 1995. — Vol. 6. — № 1. — P. 17–22.
18. Temmerman R. Towards New Ways of Terminology Description: The Sociocognitive Approach. — Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2000. — 258 p.
19. Bowker L. Computer-Aided Translation Technology: A Practical Introduction. — Ottawa: University of Ottawa Press, 2002. — 185 p.
20. Pearson J. Terms in Context. — Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1998. — 243 p.